

Маја М. Димитријевић

УДК: 371.3::82-93.09

Универзитет у Крагујевцу

Факултет педагошких наука у Јагодини

Катедра за дидактичко-методичке науке

Бранко А. Илић

Катедра за филолошке науке

ТЕОРИЈСКИ И ИЗВОЂАЧКИ АСПЕКТ ИНТЕРПРЕТАЦИЈЕ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ¹

Апстракт: У раду се истражују могућности повезивања теоријског аспекта интерпретације одабраних садржаја у универзитетској настави књижевности за децу и активног учешћа студената у обради и систематизовању наставних тема из овог предмета. Указује се на значајну улогу интерпретативних дискурса у оснаживању специфичних извођачких вештина будућих учитеља и васпитача у предшколским установама. Разматра се сараднички однос на релацији наставник–студенти и анализирају студентске тандемске/групне презентације како би се истакли домети функционалног премрежавања теоријског и извођачког аспекта интерпретације. Такво моделовање наставних часова важан је предуслов за виши ниво постигнућа на наредним годинама студија у оквирима методичких практикума развоја говора и српског језика и књижевности јер студентима олакшава предстојећу припрему и реализацију практичних активности у предшколским установама и школама-вежбаоницама.

Кључне речи: књижевност за децу, универзитетска настава, методички практикум језика и књижевности, извођачке вештине, интерпретативни дискурс.

УВОД

Реализација савремене универзитетске наставе на факултетима где се образују учитељи и васпитачи подразумева усклађивање са актуелним променама у основношколском и предшколском васпитно-образовном

---

¹ Рад је настао у оквиру билатералног истраживачког пројекта „Претпоставке и могућности развоја иновативних модела наставе у функција постизања транспарентности универзитетског образовања и подизања конкурентности на националном и међународном тржишту знања” (ДимоТ), у реализацији Факултета педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, Јагодина (Србија) и Педагошког факултета Универзитета Приморска (Словенија), 2017–2019.

систему. Традиционални приступи и парадигме које не укључују континуирану рефлексију и евалуацију рада наставника, студијских програма и читаве универзитетске институције – сматрају се превазиђеним и недовољно функционалним. Универзитетски наставници спремни су да преузму улогу мотиватора/фацитатора/координатора, да примењују флексибилније методичке приступе поучавању и тиме динамизују наставни процес. Све се то истовремено позитивно одржава и на активну и стваралачку улогу студената у настави, па је видљиво упоредно усавршавање специфичних професионалних компетенција.

Отуда међу утврђеним кључним компетенцијама за целоживотно учење² овом приликом издвајамо личну, социјалну и компетенцију за учење која, између осталог, подразумева и способност за препознавање сопствених капацитета, за учење и сарадњу у тандемима/тимовима, конструктивно комуницирање у различитим окружењима, асертивност, оснаживање толеранције и емпатије. Појединци би требало да развијају отпорност и самопоуздање као предуслове за суочавање са несигурношћу и стресом како би успешно учили током целог живота и примењивали претходно искуство у различитим животним ситуацијама.³ Студенти су мотивисанији ако се у организацији универзитетских часова примењују подстицајни елементи који су интегрални део приступа разредној настави или планираним ситуацијама учења⁴ (симулације, динамично алтернирање различитих метода и

---

² Осам кључних компетенција за целоживотно учење дефинисано је у Европској унији 2006. године (Evropska komisija / EACEA / Eurymice 2012): комуникација на матерњем језику, комуникација на страним језицима, математичка компетенцију и основне компетенције из природних наука и технологије, дигитална компетенција, способност учења (учење учења), социјалне и грађанске компетенције, смисао за иницијативу и предузетништво и културолошка осведешеност и изражавање. Ревидирање и ажурирање европског референтног оквира кључних компетенција за целоживотно учење уследило је 2018. године (в. Б. Стојановић, *Општије међупредметне компетенције и настава и учење*, Београд: Klett друштво за развој образовања, 2019).

³ У истраживању реализованом током академске 2016/17. године на узорку од 418 студената Педагошког факултета Универзитета у Новом Саду, истраживачи су покушали да утврде предикторе субјективног благостања који регулишу опажање, доживљавање, понашање и афективна реаговања испитиваних студената. Испоставило се да је код изразито савесних и осетљивих будућих учитеља и васпитача нужно подстицати позитивна емоционална искуства и позитиван приступ животу, сигурност у себе, реалистична очекивања од себе и других, као и проактивно суочавање са препрекама и савладавање изазова (в. Сакач, Марић 2018: 105–106).

⁴ *Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања* (2018) дефинише планиране ситуације учења и улогу и подршку васпитача који ће у тим ситуацијама децу „подстицати на различите креативне начине изражавања [...] изражавање гласом, причање, драматизација, невербална комуникација; васпитач „приближава деци културно наслеђе [...]

облика рада, употреба савремене дигиталне информационо-комуникационе технологије и сл.), јер процењују да то јача њихове сарадничке вештине и самопоуздање у односу на искључиво индивидуално савладавање градива и предметних задатака. Позитивна искуства студената забележена у евалуацијама практичних часова/активности у школама и предшколским установама односе се и на задовољство тандемским/групним радом и организованом поделом задужења будући да се тада притисак смањује, али се истовремено прихвата одговорност за сараднички рад у тандему или групи и остварене исходе и резултате. Претпоставља се да ће по завршетку студија, у будућој професионалној пракси, они на личан начин моделовати своје улоге као учитељи, односно васпитачи у раду са ученицима и децом у предшколским установама.

Сагледавање и разматрање усклађености наставе на Факултету педагошких наука у Јагодини⁵ са различитим видовима студентске праксе (интегрисаном, континуираном, истраживачком) на различитим годинама и нивоима студија указује на потребу да се студенти што раније упознају са рефлексijом, повратном информацијом и самоевалуацијом као неизоставним чиниоцима практичног рада у непосредним предшколским и школским околностима. Такође је неопходна и интерактивност на предавањима, као и сарадничко понашање на релацији наставник–студент,⁶ успостављање кохезије у оквиру истог студијског програма кроз консултативну сарадњу међу наставницима који предају сродне групе предмета како би се успоставила међупредметна (хоризонтална) повезаност и усагласила менторска подршка у извођењу сродних активности, односно учврстила веза између теоријских и практичних знања.⁷

и књижевност градећи доживљај смисла и лепоте људског делања” (<http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>). Поезију додатно истичемо као неизоставни део теме/пројекта који ће развијати у планираним ситуацијама учења.

⁵ Аутори су наставници на Факултету са двадесетогодишњим радним искуством у струци које, између осталог, укључује и креирање курикулума нових студијских програма, израду силабуса, учешће у (само)евалуационим процедурама, увид у исходе реализације студентске праксе и сл.

⁶ Ефикасни наставници који успостављају позитивне односе са својим ученицима (овде: студентима) могу, захваљујући добром поучавању, да буду врло снажан чинилац у њиховим животима (в. Вулфолк, Хјуз, Волкап 2014: 30–31).

⁷ „Сурадња наставника доноси бројне предности: повезивање струке и студијских програма у пракси, бољу координираност, пораст важности појединих предмета у очима студената, више прилика за креативни рад наставника, присније односе са сарадницима, већу емпатију, поштовање и солидарност међу наставницима, тражење додирних тачака, што ствара бољу климу за рад [...] студенти од наставника очекују нарочито помоћ, усмјеравање и потицај.

ОД ТЕОРИЈСКЕ КА ИЗВОЂАЧКОЈ ИНТЕРПРЕТАЦИЈИ ТЕКСТА

Настава предмета Увод у проучавање књижевности и Књижевност за децу представља неопходну основу за методичку теорију и праксу на наредним годинама студија за будуће учитеље и васпитаче у предшколским установама који се образују на Факултету педагошких наука у Јагодини. Управо такво хоризонтално (међупредметно) умрежавање захтева да се перманентно истражују и могућности повезивања теоријског аспекта интерпретације одабраних садржаја у универзитетској настави књижевности за децу и активног учешћа студената у обради и систематизовању наставних тема из овог предмета. Теоријска основа обухвата познавање и разумевање књижевноисторијских особености епохе, локализовање стваралачке индивидуе у токове историјског развоја српске поезије за децу, издвајање основних тематско-мотивских и језичко-стилских одлика и значаја појединачног поетског опуса, истицање особености којима песник понајчешће надраста оквир епохе у којој ствара издвајајући се као својеврстан иноватор и зачетник нових тенденција у српском песништву за децу. Књижевноисторијска и књижевнотеоријска предзнања уз интерпретативно аналитичко расклапање и синтетизовање поетског текста које студенти савладавају на предметима Увод у проучавање књижевности и Књижевност за децу – чине заправо једну комплексну и нужну претпоставку за касније успешно методичко обликовање поезије у настави књижевности у млађим разредима основне школе или у планираним предшколским ситуацијама учења.

Као пример иновативног приступа са наглашеном извођачком компонентом, у односу на уобичајени монолошки предавачки концепт, представићемо синопсис часа који је у оквиру поменутог билатералног пројекта одржан и снимљен крајем марта 2019. на Факултету педагошких наука у оквиру предмета Књижевност за децу⁸ са студентима друге године студијског програма Васпитач у предшколским установама. На часу је систематизован наставни садржај о историји српског песништва за децу са циљем да се рекапитулира усвојено знање о песницима репрезентима периода од

Наставник је, дакле, у улози фацитатора” (Целиншек, Маркич 2008: 62).

Студија случаја сачињена током школске 2013/2014. године у оквиру квалитативног истраживања које је пратило увођење иновација у огледну школу показала је да се у анализама наратива из структурираног интервјуа испитаници изјашњавају за успостављање квалитетне интеракције са другима која подразумева сарадљивост, развијање дугорочног поверења између свих актера и пружање социоемоционалне подршке током иновирања праксе (в. Ђерић, Малинић, Шефер 2017: 9).

⁸ <https://pefja.kg.ac.rs/vidioteka-realizovanih-casova-sa-projekta-inovativni-nastavni-modeli/>

половине 19. до краја 20. века.⁹ Час је започео општим уводом наставника-предавача који најављује циљ и садржај и који ће у току систематизације, у сарадњи са студентима, кратким монолошким репликама и резимирати резултате сваке од једанаест групних студентских презентација и представљати их сукцесивно формирајући на табли временску ленту – сумарни подсетник са кључним речима и ознакама временских пунктова како би се успоставио и визуелни преглед целовитог низа најистакнутијих стваралаца и најважнијих стваралачких периода: Лука Милованов – српски филолог с почетка 19. века и аутор наших првих песама за децу; Јован Јовановић Змај – утемељење српске поезије за најмлађе: песме збиље, поуке, шале и игре, лист *Невен*; Десанка Максимовић – поезија природе и детињства, збирка препорода *Врш геињсџива* (1927), стварала до 60-их година 20. века; Александар Вучо – надреалистички поетски експеримент у стваралаштву за децу, модернистички стилски заокрет (авангардни покрет крајем 20-их и почетком 30-их година); Гвидо Тартаља – спој „змајевске” дидактике и модерног хумора; Бранко Ђопић – бајковити свет детињства и специфичан хумор осенчен сетом; Душан Радовић – нови почетак српске књижевности за децу: књижевност за децу није неозбиљна¹⁰; Драган Лукић – урбани мотиви и амбијент града; Мирослав Антић – песник прве љубави; Добрица Ерић – аутентична поезија села и природе; Милован Данојлић – нови, сугестивни поетски израз; Љубивоје Ршумовић – изокренути свет детиње логике: од игре до слободе.¹¹

⁹ Исти приступ је применљив и у универзитетској настави на студијском програму Учитељ, уз адаптацију садржаја и усклађивање са актуелним предметним силабусом.

¹⁰ Сагледавајући поетичке специфичности књижевности за децу, Д. Поттић ову област литерарног стваралаштва сматра једним посебним видом књижевног писма које треба проучавати као интегрални део опште књижевности, „али тако да примена теоријских достигнућа не пренебрегне њене особености” (2008: 35–45).

¹¹ *Правилник о стандардима компетенција за професију васпитача и његовој професионалној развоја* компетентност васпитача у непосредном раду са децом мери на основу: знања о различитим стратегијама учења деце, знања из области различитих наука, уметности и културе као извора садржаја у развијању васпитно-образовног програма, знања о комуникацији и партиципацији деце; умења да развија програм ослањајући се на аутентична искуства деце, различите животне ситуације, културу, науку, уметност [...] да слуша и подржава различите начине изражавања деце (цртање, градња у простору, плес, покрет, звук и глас, причање и др.), као и да приближава деци локално, национално и културно наслеђе човечанства (визуелна уметност, драма, музика, плес, спорт, традиција и др.); вредности које се односе на оријентацију ка интегрисаном приступу учењу и игри као јединственом чину у коме се активирају сви потенцијали детета, истицања и неговања стваралаштва као суштинског људског својства.

Реформисаним програмима наставе и учења за српски језик од првог до четвртог разреда основне школе обухваћени су сви побројани песници, осим А. Вуча, а неки од њих заступљени

Припрема материјала за час рекапитулације о српским песницима за децу одвијала се уз инструктивне смернице и консултације са предметним наставником.¹² Рад је организован у мањим групама¹³ кроз поделу задужења, припрему за јавно излагање пред пленумом, слушање излагача и бележење запажања спрам задатих инструкција као припреме за краћу дискусију после сваког извештајног блока. Пројектовани су адекватни биографски подаци о песнику, истакнуте значајне збирке и сваки песник је представљен и одабраним песмама које су студенти изражајно читали или казивали. Тиме су показали да вешто селекују најважније податке из биографије које треба сугестивно и на занимљив начин саопштити, да познају стваралачки опус песника којег представљају, али и да су углавном бирали песме које ће задовољити параметре прилагођености узрасту предшколског детета по тематици, стилско-језичким одликама, обиму итд. Сличан модел рада студенти ће примењивати у оквиру методичких практикума развоја говора и српског језика и књижевности на завршним годинама основног нивоа академских студија припремајући се за реализацију планираних ситуација учења у предшколским установама и практичних наставних часова у млађим разредима основне школе.

Посебну пажњу овде треба посветити и анализи, односно вредновању сарадничког односа на релацији наставник–студенти и указати на измењену, нетрадиционалну улогу универзитетског наставника који потврђује спремност да иновира своју наставну праксу. Такви наставници поседују вештину да буду рефлексивни, промишљени и инвентивни у поучавању и да заправо непрекидно креирају чин подучавања, да иступе из рутине када ситуација захтева промене (в. Вулфолк, Хјуз, Волкап 2014: 32, 35). На конкретном часу наставник који је уводничар, модератор или фацитатор, пре тога

су у обавезним или изборним програмским садржајима у готово свим разредима.

¹² Ефикасни наставници инструкције и процењивања прилагођавају потребама ученика, прихватају изазов нових умрежених технологија и техника, али и све време воде рачуна о емоционалним потребама својих ученика, подижу њихово самопоштовање и код њих подстичу одговорност (в. Вулфолк, Хјуз, Волкап 2014: 30–31).

¹³ Истраживање ефеката увођења метода проблемског учења страног језика струке на високошколској установи резултирало је и студенатском проценом квалитета рада у тимовима. Они су као предности тимског рада најчешће наводили повезаност, комуникацију и сарадњу међу члановима тима, добро расположење, бољу организацију и уштеду времена, кооперативно учење, могућност међусобне размене знања и мишљења. Истакли су, међутим, и неколико слабости: повремено одсутне, непоуздане, неодговорне, неприлагодљиве и/или незаинтересоване чланове тима; компликовано или неуспешно временско усклађивање у заједничком раду, проблеме у комуникацији или превише пријатељску атмосферу која може негативно утицати на одговорност чланова и њихов однос према раду (в. Целиншек, Маркич 2008: 61).

има консултативну и усмеривачку улогу, а на крају је партнерски укључен у реализацију. Он напушта оквир дистанцираног предавача и у припремној фази посвећен је свакој групи студената и сваком студенту у оквиру групе.¹⁴ Спреман је да се укључи у решавање њихових дилема поводом материјала који припремају за презентовање, усмерава их на референтне изворе и даје оквирна упутства за визуелни склоп сваке презентације како би се синхронизовали различити предлози и остварио утисак складне целине презентованог материјала. Истовремено је спреман да студентима остави довољно слободе за креативне подухвате и идеје у оквиру истраживачког мини-пројекта како би показали да су овладали поступком селекције битних садржаја и њиховим преобликовањем и повезивањем и нову целину.

Детаљном анализом различитих квалитативних компоненти студентских групних презентација могуће је установити домете функционалног премрежавања теоријског и извођачког аспекта интерпретације, а увременом повратном информацијом указати на смер евентуалног побољшања и усавршавања знања и извођачке компоненте. Пожељно је да се и студенти додатно упосле попуњавањем кратког анкетног упитника о постигнутим резултатима на часу систематизације, како би се (само)евалуацијом и сажетом рефлексивном заокружио увид у исходе иновативног приступа у обнављању важних предметних садржаја.

Осим стручне димензије систематизованог материјала која се односи на теоријске основе и оквире, као и на поетичке особености и опус песника, значајно је истаћи и мотивацијски удео у припреми извођачких секвенци. Студенти се уз сажето презентовање знања о песнику, чиме се надовезују на наставников увод, опредељују и за читање или казивање одабраних стихова. То, наиме, значи да се припремају за један вид јавног наступа који има и уметнички, а не само реторички предзнак, а не би требало занемарити ни рефлексе пратеће невербалне комуникације, односно фацијалну експресију као вид кинезичке комуникације и спонтано изражавање психичких преживљавања и постурално комуницирање које се састоји у слању порука без речи – држањем тела у целини, положајем, и ставом који тело заузима у односу на друге учеснике, што представља статички невербални комуникативни знак (в. Требјешанин, Жикић 2015: 79, 103).

---

¹⁴ „У високошколским установама требали би бити флексибилни, иновативни и усмјерени према потребама студената и у складу с тиме и према потребама запослених потражити могућност за тимско учење на самој високошколској установи као и изван ње: на примјер сурадња између стручњака истих подручја различитих факултета или различитих подручја на истом факултету” (Целиншек, Маркич 2008: 65, 66).

ИНТЕРПРЕТАТИВНИ ДИСКУРСИ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

Осим успостављања чврсте везе између универзитетске наставе књижевности за децу на педагошким факултетима и наставе књижевности у млађим разредима основне школе, односно избора одговарајућих поетских садржаја за планиране ситуације учења у предшколском васпитно-образовном раду, не сме се занемарити улога интерпретативних дискурса у оснаживању специфичних извођачких вештина будућих учитеља и васпитача у припремном процесу за усвајање методичких структура и модела у наредним годинама студија. Реч је, наиме, о припремама за креативно изражавање у оквиру, условно речено, експресивних дискурса као што су изражајно читање, рецитовање и сл. „То је особито важно за оне којима је умјетничка интерпретација текстова, књижевноумјетничких и других, саставни дио професионалних активности” (Шипка 2008: 239). Од добре припреме (садржинске и дикцијске обраде текста) зависи квалитет његове говорне интерпретације како би слушаоци били заинтересовани, а мисаоно-емоционални садржаји верно пренесени. У методичком нацрту за час неизоставно је изражајно читање, док се посебност у приступу књижевноуметничком тексту у млађим разредима односи и на врсту читања изведеног на наставном часу. Методички је упутно да први сусрет са уметничким текстом буде остварен кроз изражајно читање где водећу (и незаменљиву) улогу добија учитељ, уз селективну употребу аудио-записа из звучне читанке. Ова чињеница специфичне рецепције текста на млађем школском узрасту још је израженија, и сасвим очигледна, у предшколским васпитним групама. Сугестивност овог читања усмерава слушаоце на естетски најснажније детаље и, уколико је квалитетно, оно постаје интерпретативно или бар указује на места богата значењем.¹⁵ Методичка припрема васпитача за планиране активности у области развоја говора свакако обухвата исти третман књижевног текста. „Готово ничим нам формално није сигнализирано како ћемо од поменутих елемената конституисати овакав или онакав говорни рељеф. Сигнали за успостављање говорног рељефа долазе из самог садржаја. Зато је анализа мисаоно-емоционалних садржаја текста битна претпоставка формирања одговарајућег говорног рељефа помоћу кога се управо ти садржаји и преносе слушаоцу [...] Преко говорног рељефа говорник каткад преноси на слушаоца и снажне емоције, посебно кад је у питању интерпретација књижевноуметничког текста” (Шипка 2008: 211).

¹⁵ „Изражајно прочитан текст увијек подстиче на размишљање и покреће емоције слушалаца, а кад је у питању интерпретација књижевноумјетничкога текста, то може бити и снажан умјетнички доживљај” (Шипка 2008: 239).

Да би се у предшколском, а нарочито у раном школском узрасту указало на важност квалитетног интерпретирања поезије, најпре у смислу тумачења песме, а истовремено у изражајном/интерпретативном читању/казивању стихова, неопходно је да постоје врло конкретне смернице које ће и васпитачима/учитељима и деци/ученицима олакшати разумевање и рецитоване поезије. У предшколској фази развоја говорних компетенција помиње се да ће васпитач подстицати креативне начине изражавања – гласом или невербалном комуникацијом,¹⁶ док је у реформисаним програмским захтевима у првом разреду један од задатих исхода чије се остваривање очекује у току школске године управо то да ће ученик бити у стању да *слуша интерпретативно читање и казивање књижевних текстова ради разумевања и доживљавања*. Од другог до четвртог разреда основне школе у оквиру очекиваних исхода наводи се да *ученик чита текст поштујући интонацију реченице/стиха; изражајно рецитије песму и чита прозни текст, док се у настави језичке културе очекује чешћа примена говорних вежби које код ученика подстицну машту и креативност* и које су у функцији изражавања *доброј језичкој укуса, елоквенности и флуентности у изражавању*. Сматра се да на овом узрасту *рецитовање и изражајно читање могу бити најважније говорне вежбе* (ПНУ 2018–2019)¹⁷, па се и од аутора уџбеника очекује да предложе сажете а ефикасне инструктивне смернице за континуиран рад на наведеним интерпретативним дискурсима. „Стихови се могу интерпретирати или читањем или говорењем напамет, у оба случаја пред публиком” (Шипка 2008: 245), чему претходи утврђивање песничке врсте по садржају, мотивима и емоционалном тону, те анализа ритмичке структуре и организације. Не треба инсистирати на учењу песме напамет, већ на креативном читању, које је једини прави пут до успешног рецитовања. Оно подразумева да ће се избећи неприродно подражавање ритма и превазићи елементи патетичног и декламаторског интерпретирања¹⁸ а да се притом развија љубав према поезији и матерњем језику, негује говорна култура, што је изузетно значајно за наставу српског језика и књижевности (в. Живковић 2009: 9, 56).¹⁹

¹⁶ Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања (2018): (<http://www.mprn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>).

¹⁷ Реформисани програми наставе и учења од првог до четвртог разреда основне школе (исходи учења и препоруке за дидактичко-методичку реализацију програма).

¹⁸ „Добар рецитатор интерпретира стихове слиједећи мисаоно-емоционални садржај пјесме. Он их једноставно казује, и то је најбоља индикација за добро рецитовање” (Шипка 2008: 245–246).

¹⁹ Невербална комуникација је важан чинилац изражајног читања и казивања стихова (или прозних одломака) јер статички кодови говора тела, држање и положај тела откривају и

На Факултету педагошких наука у Јагодини препозната је потреба да се у новом акредитационом циклусу креирају изборни предмети који се односе на извођачке вештине, будући да су и студенти и факултетски наставници већ укључени у концептуализацију и реализацију додатних културно-уметничких активности. Уз хор, оркестар и фолклорни ансамбл, изузетно запажене наступе у земљи и региону са веома високим дометима у аматерском извођачком домену имали су и чланови рецитаторске секције и такмичари у беседништву. Сходно томе, предмети *Извођачке вештине 1 и 2* биће формализовани у оквиру нових курикулума студијских програма (за образовање учитеља и васпитача у предшколским установама) и интегрисаће различите категорије извођачких уметности у оквиру једног силабуса како би се олакшала координација и адекватно вредновао континуирани рад и залагање студената. На овај начин би се настава изборних предмета повезала са неким сегментима ваннаставних активности или би их у потпуности заменила. Циљ ових предмета који се повезује са наставом језика и књижевности јесте да студенти овладају теоријским знањем и практичним вештинама у области уметничког изражавања – казивању поетско-прозних текстова: да процењују свој напредак у текстуалним и говорним компетенцијама; демонстрирају елементе језичке вештине у области дикције, артикулације и акцентуације; изведу модулације у темпу, ритму и интонацији према задатим инструкцијама; експресивно казују стихове и прозне сегменте различитог жанра; изведу припремљене говорне интерпретације пред публиком; артикулишу понашање на сцени за време јавног наступа; увиде значај припреме за јавни наступ; учествују у организационим секвенцама јавног наступа. Садржај обухвата казивање стихова и прозе, а у оквиру тога: основне одлике културе говора, склоп говорног исказа, квалитативне одлике усменог говора, комуникативне потенцијале говорног исказа, интерпретативне и креативне дискурсе (изражајно читање, рецитовање, беседништво); основне елементе стандардне акцентуације, однос говорника према публици, интеракцију међу извођачима и процес припреме за јавни наступ. Рад на тексту подразумева вежбе дикције, артикулације, акцентуације, ритма, темпа и динамике читања и изражајног казивања; логички и психолошки акценат, дисање и паузе у говорењу поетско-прозних текстова, вежбе гласности и интензитета, вежбе промене интонације на задатом тексту, графичко обележавање текста,

---

личност и њен однос према околини, намере, ставови, па може да покаже и самоувереност сигурност у себе (в. Требјешанин, Жикић 2015: 104). То представља значајан сигнал за слушаоце, било да су у питању остали студенти или касније деца-васпитаници/ученици. Очекује се сведена гестикулација, а с друге стране експресивна мимика као паралингвистичка димензија извођачке интерпретације. „Ти се покрети, с различитим значењем и афективним вриједностима, усклађују с мисаоно-емоционалним садржајима, из којих и проистичу, најчешће као спонтане реакције” (Шипка 2008: 208).

аналитичко разматрање мисаоне и емоционалне структуре текста који се говори, мимику и гест у казивању стихова и прозе.²⁰

Осим што се студенти самоиницијативно опредељују за учешће у раду секција, могуће је и очекивано да ће их часови осмишљени и организовани по иновативним моделима подстаћи да интензивније раде на развијању својих талената које су у међувремену због редовних академских обавеза заставили. Искуства потврђују да свако даље усавршавање у оквиру посебних секција и усмерена припрема за озбиљније и чвршће организоване и структурисане јавне наступе представља драгоцен напредак у оснаживању самопоуздања и других општих и специфичних компетенција будућих учитеља и васпитача у предшколским установама.

ЗАКЉУЧАК

Иновирање постојеће просветне праксе на нивоу универзитетског образовања требало би да буде део одређених истраживачко-образовних пројектних активности у којима наставници перманентно учествују. Припрема и реализација иновативних пројеката захтева да се посебна пажња посвети професионалном учењу образовних актера и њиховој наглашеној потреби за повезаношћу, односно тежњи да се ступа у квалитетну, смислену и подржавајућу интеракцију са другима у различитим животним и радним ситуацијама (в. Ђерић, Малинић, Шефер 2017: 1, 3).

Огледање наставника у изазовним околностима професионалног кооперативног учења са колегама и сараднички однос на релацији наставник–студенти у атмосфери међусобног уважавања, уз припрему и анализу студентских групних презентација послужили су да се истакну дometи функционалног премрежавања теоријског и извођачког аспекта интерпретације одабраних садржаја у универзитетској настави књижевности за децу. Приказом једне од могућности за увођење и одржавање иновација повезивањем теоријске интерпретације и активног учешћа студената у обради и систематизовању наставних тема из поезије за децу 20. века указано је на значајну улогу интерпретативних дискурса у оснаживању специфичних извођачких вештина будућих учитеља и васпитача у предшколским установама. Способности студената да изучавају поезију премрежавањем теоријског и интерпретативног аспекта уз размену знања и искуства, дијалога у тимском

---

²⁰ Гестови који регулишу вербални дијалог или служе као видљиви знак интерпункције у говору (гестови руку или покрети обрва), наглашавају или одвајају поједине речи или изразе и организују говор јер стоје уместо запете, знака узвика, питања, тачке итд. (в. Требјешанин, Жикић 2015: 76).

раду где се индивидуалне тежње усклађују са одговорним заједничким ангажманом у остваривању постављених циљева. У припреми часова који се темеље на иновативним приступима учењу неизоставна је завршна дискусија или неки други тип евалуације резултата рада у коју су укључени и студенти и предметни наставници. Такво вредновање отвара могућност да се препознају и издвоје талентовани студенти који се из различитих инхибирајућих разлога нису укључили у рад литерарно-рецитаторске или драмске секције. Уколико је наставник заинтересован и спреман да пажљиво посматра и да се уз аргументоване препоруке, подстицаје и похвале додатно ангажује у раду са даровитим појединцима, један од бенефита биће и откривање потенцијала за извођачке вештине код студената који се у доуниверзитетском школовању никада нису опробали у таквој врсти наступа – говорењу пред публиком, изражајном читању поезије, рецитовању и сл.

Иновирање и специфично моделовање универзитетских наставних часова књижевности за децу важан је предуслов за виши ниво постигнућа на наредним годинама студија у оквирима методичких практикума развоја говора и српског језика и књижевности јер студентима олакшава предстојећу припрему и реализацију практичних активности у предшколским установама и школама-вежбаоницама.

ЛИТЕРАТУРА

- Вулфолк, Хјуз, Волкап (2014): А. Vulkolk, М. Hјuz, V. Volkap, *Психологија и образовању I*, Београд: Clіo.
- Ђерић, Малинић, Шефер (2017): И. Ђерић, Д. Малинић, Ј. Шефер, Како унапредити процес иновирања школске праксе, *Иновације у настави – часопис за савремену наставу*, 30 (4), 1–13.
- Живковић (2009): М. Живковић, *Умеће рецитовања*, Београд: Креативни центар.
- Потић (2008): Д. Поттић, Како проучавати књижевност за децу – један истраживачки модел, *Детињство*, 3/2008 (XXXIV), 35–45.
- Правилник о основама програма предшколског васпитања и образовања* (2018): <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2018/09/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>
- Правилник о стандардима компетенција за професију васпитача и његовој професионалној развоја* (2018): Службени гласник РС – Просветни гласник, 16/2018. .
- Стојановић (2019): Б. Стојановић, *Опште међународне компетенције и настава и учење*, Београд: Klett друштво за развој образовања.
- Сакач, Марић (2018): М. Сакач, М. Марић, Психолошке карактеристике као предиктори субјективног благостања будућих учитеља и васпитача, *Зборник Историјата за педагошка истраживања*, 50/1, 93–112. <https://doi.org/10.2298/ZIP1801093S>

Требјешанин, Жикић (2015): Ж. Требјешанин, Б. Жикић, *Невербална комуникација: антрополошко-психолошки приступ*, Београд: Завод за уџбенике.

Целиншек, Маркич (2008): D. Celinšek, M. Markič, Izvođenje inovativnih metoda učenja u visokoškolskim obrazovnim ustanovama, *Revija za sociologiju*, 39 (1–2), 51–67.

Шипка (2008): М. Шипка, *Култура јовора*, Нови Сад: Прометеј.

Мaja М. Dimitrijević

University of Kragujevac

Faculty of Education in Jagodina

Department of Didactics and Methodology

Branko A. Ilić

Department of Philology

THEORETICAL AND PERFORMATIVE ASPECTS OF THE INTERPRETATION OF CHILDREN'S LITERATURE IN HIGHER EDUCATION

Summary: The paper explores the possibilities of linking theoretical interpretation of selected children's literature texts in higher education with students' active participation in analyzing and systematizing teaching contents. It has been pointed out that interpretive texts have a significant role in upgrading future class teachers' and preschool teachers' specific verbal performative skills.

The partnership between teachers and students is taken into consideration and students' tandem/group presentations are analyzed in order to highlight the effects of linking theoretical with performative aspect of the interpretation of texts.

It has been concluded that such a model of teaching represents an important prerequisite for a higher level of students' achievements in the following years of studying, within methodological practicums in the field of speech development and Serbian language and literature, since it makes it easier for students to prepare and carry out their activities during their teaching practice in preschool institutions and schools.

Keywords: children's literature, higher education teaching, Serbian language and literature methodological practicum, performative skills, interpretive texts.